



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

XL. De Morte tum naturali, tum violenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

Calori debet
modis deficiat
alimentum.

tabatur vita. Cum enim calor in humido semper esse velit; Si deficiat humidum, ita cum eo deficiat calor, ut marcescere dicatur. Sed duobus modis potest alimentum calori deficiere. Aut quod verè totum consumptum sit, neque vllum additum; sicut consumptis lignis perit ignis, oleoque deficiente lucerna extinguitur. Aut quòd calor tam debilis sit & fractus, vt appositum alimentum mutare amplius nequeat. Sic enim paruis ignis viridioribus lignis apposisis extinguitur, quod in suam naturam commutare illa non possit. Nam hoc ipsum accidit naturali calori: qui tum ex inopia alimenti marcescit, vt in longa inedia; tum ex nimia imbecillitate opportunum & necessarium alimentum appositum non commutat, vt in senibus euenit. Quamquam ex hoc duplici marcescendi modo posterior dumtaxat est naturalis; alter penitus violentus. Quoniam cum calor adhuc esset robustus, atque ad commutandum alimentum vitamque prorogandam satis efficax; externa vi factum est, vt alimentum famènti subtraheretur & idèò periret.

Mors naturalis
& violenta.

Hinc duplex mortis genus exiit: alterum naturale, quòd ex defectu caloris accidit, qui amplius al non potest, atq. ob humidi siccationem marcescit: hæcque in animalibus appellatur fectus & mors, in plantis ac stirpibus ariditas. Alterum violentum & præter naturam. Dum enim calori adhuc robusto ac voraci necessarium alimentum negatur, cogitur ipse in se ipsum se se conuertere, ac membra, in quibus sustentatur, resoluere & dissipare. Potest autem hoc ipsum mortis genus ex suffocatione quoque contingere. Nam respiratione prohibita, necessariâque cordis refrigeratione impedita, nimius euadit focus; qui cum spiratione priuatur, opprimitur in se ipso. Id verò euenit, si aut nimio calore siccantur pulmones, immoderate frigoris reddatur immobiles, nec aërem amplius trahere possint, aut magna pituita alteriusve noxiæ materiæ copia per arteriam asperam ad pulmones defluat, eosque corrodat & inficiat: aut demum ab externa prorsus causa; siue strangulatione violenta, siue cibo in memoratam arteriam ingrediente. His etenim omnibus modis respiratio & caloris refrigeratio impeditur, suffocaturque & in se ipso marcescit calor.

Respiratio duobus modis prohibita.

Sanè in omni morte quæpiam eiusmodi suffocatio respirationisque defectus adest. Sed duobus modis potest animal respiratione priuari. Aut enim ex causa propria priuatur & illius effectus adæquata, quem deinde mors consequitur: propterea quòd illorum animalium vita, quæ pulmones habent, sine respiratione conseruari nequit, quæ nisi prohiberetur, alia nulla subesset interitus causa. Aut etiam ex alijs causis id euenit; quæ propria & insita sibi virtute mortem viuenti adferunt, & ex accidenti seu naturali ac necessaria consecutione respirationem tollunt: quoniam corpus mortuum respirare non potest. Et idèò qualibet hostilis causa occidens animal, ex accidenti quoq. respiratione tollit, quâuis nulla subit propria & adæquata causa, quæ illius vsum prohibeat. Cum quouis potèò mortis genere cõiunctam esse oportere respirationis prohibitionem: perspicuum est propterea fieri, quòd respiratio facultatis vitalis effectus est. Quare vbiunque

A fuerit respiratio, necesse est esse vitam; omnisque causa tollens vitam tollit etiam respirationem. Itaque si ex causa propria & adæquata deficiat respiratio; ita vt nisi illa adest causa, planè non moretur animal; mortis illud genus à cæteris distinctum constituitur; diciturque suffocatione constare, quoniam nulla adest alia mortis causa, quàm suffocatio. At si ex accidenti & necessaria consecutione respirandi vsum prohibeatur, aliâq. aliqua sit necis & interitus causa; illam potius, quàm prohibitam respirationem, dicimus esse mortis causam.

Caloris extinctio.

B Alterum genus mortis initio nominatum per extinctionem caloris erat. Quæ mors aut infetri potest à contrario & hostili frigore, aut à nimio calore externo internu & vitali calore obruente ac dissipante. Quemadmodu Aristoteles in problemate 5. & 25. sectionis 3. vini calore docuit naturalè eorum calorem extinguì, qui intemperantius bibunt; eamque ob causam illorum corpora tremere & rigere. Quò etiam referri potest extinctio illa, quæ aut ex humorum putrefactione nascitur, aut ex continui diuisione, siue vulnere, siue alia eiusmodi causa, quæ nimiam adferat refrigerationem aut sanguinis effusionem. Perinde enim euaporat & exit calor.

DE MORTE, TYM NATURALI, TYM VIOLENTA.

CAPVT XL.



Væ omnia cum ita se habeant, optimè Aristoteles duplicem distinxit mortem; vnam naturalem, alteram violentam.

Quamuis enim omnis mors naturalis dici possit ratione materiæ, quæ propter inexplicabilem eam, quam habet potestatem, formas omnes infatigabiliter concupiscit. Vidit tamen summus Philosophus id quoque naturale dici posse, quòd à naturalibus & in ipsa re existentibus causis temporèque à natura constituto fit: illud autem præternaturam & violentum, quòd siue ab externis & ingruentibus causis, siue imaturè & ante præscriptum tempus efficitur. Atque hoc modo ea sola mors naturalis appellatur, quæ ob senium & temporis longitudinem marcescendo adducitur: Tantoperè scilicet debilitato atque enervato calore, vt necessarium amplius alimentum commutare nequeat. Ea verò violenta, quæ & caloris extinctione & marcore sit reliquis omnibus modis, quos paulò antè commemorauit.

Mors naturalis quæ?

Violenta quæ?

E Quocirca plurimùm omino differunt hæc duo mortis genera. Tum quia eorum alterum vno tantum modo euenit: alterum multis planè modis fieri potest. Tum quia prius illud genus ab interno & in ipso viuente insito principio quodam modo est; nempe à naturali calore nimium debilitato & fracto: tametsi ex accidenti mortis causa ducatur: propterea quòd perfectè, vt antea, operari non valeat. At posterius ab extrinseco prorsus principio est. Accedit, quòd primum non nisi in vltima ætate potest contingere: Alterum quouis tempore, quare nulla arte nullisque

medicamentis mors primi generis arceri potest aut ulterius vita protendi; nisi breuissimo fortasse tempore, non nihil recreata confortatq. natura. At mors posterior vel ad longissimum tempus facillime impeditur. Denique auctor est Aristoteles primum mortis genus esse sine tristitia doloris sensu. Siquidem calor illa resolutio & consumptio insensibilis est & sine latione. Quam ob causam decrepitos homines saepe vidimus interloquendum aut agendum quidpiam efflasse animam; perindeque esse mortuos, ac si essent dormituri. At genus alterum sine latione aliqua, dolore, angustia, & vi, nunquam euenit. Non enim absoluta naturali periodo interioribusque vitæ principiis debilitatis & eneruatis sensum accidit, sed exteriori ac robustiori causa extremam vim toti naturæ inferente, omneq. illius robur extinguente.

Quamquam si naturale rationis iudicium insistantque hominibus imaginationem spectes, nullam iudicabis esse mortem sine tristitia, licet interdum absque doloris sensu eueniat. Quoniam cum vnaqueque res appetat esse, omnis mors naturalis quandam tristitiam adfert: quam vel in bestiis ipsius animaduertimus. Immo cum ita sit natura comparatum, ut quod perfectior est quæque res, eo magis in se quodam omnibus desiderio esse percipiat: homo videntium omnium perfectissimus maximam sentit de sua morte tristitiam. Quod illud Philosophi confirmabit, quod est in cap. 9. lib. 13. de moribus ad Nicomachum; eo magis ob suam mortem dolere hominem affirmantis, quod magis est virtute ornatus & felix: quoniam maximè dignus est qui viuat, maximisque priuari se bonis intelligit. Atque tum augetur magnopere ex cognitione, quæ homo præ cæteris animalibus habet. Tum ex eo, quod illius anima immortalis est, apraque perpetuo dare esse corpori: Nec fatigatur vnquam aut debilitatur; ut cæteræ mortales formæ. Denique immoderatus accedit ad res terrenas affectus. Fascinata namque, ut verè Synesius loquitur in lib. de somnijs, materiæ donis anima perinde afficitur, atque illi, qui cū liberi sint, ad certum tempus mercede conducuntur ad opus: Vbi ancillæ cuiuspiam pulchritudine capti moras trahere volunt, ipsius amata domino seruire constituentes. Rationis tamen ac supernaturalis iudicij ope persæpe fit, ut mors per multis non solum sine tristitia, verum cum summa quoque iucunditate sit. Ut de sanctis viris legimus, ac præsertim Christi martyribus: qui cum maximis quidem sensus corporisque doloribus, ac cum summa animi alacritate & læticia mortem obierunt.

PROXIMÆ MORTIS
indicia.

CAPVT XLII.



Etum cum antea quæ essent vitæ signa ostendit, operæ pretium fuerit postremo hoc loco mortis quoque argumenta quadam præcipua paucis colligere: Atque ita totum hunc librum tandem concludere, in quo tum de animati cor-

poris temperatione, tum de ijs, quæ cum illa considerantur, actum est. Ac de signis atque indicijs violentæ mortis, quæ causam prorsus extrinsecam habet, nihil certi affirmare licet; Sed de illius dumtaxat, quæ ex consumptione aut marcore caloris, morbo quopiam corpora nostra vexante, accidit.

Cuius indicia ex tota primùm, facie sumi possunt: quam magnopere immutatam videamus atque à naturali statu & conditione recessisse, quæ sanitatis tempore esse consueuerat; & viridi nigroue calore occupatam: præsertim verò inter initia morbi, nec exteriori vlla vrgente causa.

Deinde ex faciei partibus hæc habentur. Nares acuta, collapsa tempora, aures frigida & contractæ, fibræque veras, cutis circa frontem dura, tensa, & arida; oculi concaui. Hæc enim omnia aut ex aliqua causa proficiuntur, quæ carnosas partes consumat ac deuoret; aut ob natium caloris imbecillitatem eueniunt, qui ad extremas partes extendi amplius non potest, sed solis visceribus cõtinetur; ut in primo prognostico com. 7. pluribus exposuit Galenus. In oculis quoque spectandum est, an refugiant lumen & læchimentur. Vtrumque enim ex aspectricis facultatis aut retentricis imbecillitate nascitur. An alter altero fiat minor, debilitata scilicet virtute eum regente. Num in ijs liuida aut nigra appareant venulæ: qui color ex sanguine ob caloris defectum extinctamque virtutem refrigeratam prouenit. An instabiles sint & tremuli, an vehementer subsidiant, an in somno palpebræ coniungantur, an verò inter illas albi quidpiam conspiciantur. An obrutus squalidus sit & sine splendore. An palpebræ, labia, nares, vngues, digiti, liuida sint an nigra. Hæc enim calorem innatū, qui ex corde proficiunt, extingui significant.

Tum in decubitu animaduerti potest, an supinus cubet, ceu resolutus & ita debilitatus musculis, ut in latus cubare nequeat. An nimium extendat aut contrahat genua; an ad pedes corporis pondere dilabatur an brachia & crura nudet, & inæqualiter huc atque illuc dispergat. An ita antepectus coniungat: ut vnum imponat alteri caputque in dextrâ & sinistram partem virtute, sc. debilitata, flectat: An hiante ore dormiat, aut vigilet: An in lecto residere aut omninò surgere velit.

Denique in toto corpore attendendum est, an vniuersa illius virtus ita dissoluatur, ut retinere amplius excrementa non possit. An propter imbecillitatem & organorum dissolutionem aspiciat, audiat, & cæteris fungatur sensibus. An aures, nares, pedes, manus, & omninò partes extremæ refrigerentur caloreque prorsus destituantur. An dentibus præter consuetudinem strideat: neruorum enim origo affecta est. Et si vltus sit in corpore, euadat siccum: nutriente virtute debilitata: & aut pallidum, si biliosus abundet humor: aut liuidum, si ater. Videndum etiam est, an manus circa vultum moueat, quasi venerit muscas: aut de veste pilos, aut de pariete festucas carpat. Etenim ob suffusionem à capite in oculos factam id euenit, quasi extra videat id, quod est in oculis: An crebrò & frigidum respiret: An frigidum sudet, an circa caput dumtaxat, vultum, & ceruicem. An magni, duri, & cum dolore tumores insint in hypocondrio vniuerso. Quæ omnia & id genus alia di-

An mors sine
tristitia.